

Til:
Utdannings-og forskningskomiteen

Oslo, den 14.10. 2026

INNSPILL FRA SAFO - Stats- budsjettet for 2027

SAFOs visjon er full deltakelse og likestilling for funksjonshemmede og at funksjonshemmedes menneskerettigheter realiseres i Norge.

Med hensyn på forslag til statsbudsjett for 2027, har SAFO følgende kommentarer og forslag:

GRUNNSKOLE og VIDEREGÅENDE SKOLE

Konvensjonen om funksjonshemmedes menneskerettigheter CRPD, legger til grunn funksjonshemmedes rett til et inkluderende utdanningssystem basert på like muligheter uten diskriminering.

Mange funksjonshemmede ekskluderes i skolehverdagen. Flere spesialskoler og spesialavdelinger er en negativ utvikling vi ser mange steder. Blant skoleelever opplever 30% av funksjonshemmede barneskoleelever å bli utestengt fra ordinært klassefellesskap, 50% blant funksjonshemmede elever ekskluderes i ungdomsskolen og hele 70% i videregående skole.

Funksjonshemmede elever i skolen opplever utestengende barrierer i form av mangelfull universell utforming, utilstrekkelig tilrettelegging på grunn av mangel på nødvendige hjelpemidler, mangelfull assistanse, lite tilrettelagt pedagogikk og tilrettelagte læreplaner, samt utilstrekkelig antall lærere med god nok pedagogisk og spesialpedagogisk kompetanse.

Morgendagens arbeidsgivere og arbeidskollegaer finner vi i dagens skole. Erfaringen som segregert elev i undervisningen vil også påvirke funksjonshemmedes selvbylde. Hvordan kan arbeidskollegaer, arbeidsgivere og funksjonshemmede selv fokusere funksjonshemmedes ressurser i et arbeidsmarked, når oppveksten har signalisert segregering og utenforskap?

SAFO er en paraplyorganisasjon for Norges Handikapforbund (NHF), Norsk Forbund for Utviklingshemmede (NFU), Norges Handikapforbunds Ungdom (NHFU), Angstforeningen og Foreningen Norges Døvblinde (FNDB).

Vår felles visjon er likeverd og likestilling for mennesker med nedsatt funksjonsevne.

Organisasjonene samarbeider om å gjøre FN-konvensjonen om rettighetene for mennesker med nedsatt funksjonsevne til en realitet i Norge.

UNIVERSELL UTFORMING – CRPD artikkel 9 – Statsbudsjettet kap. 225

«Veikart for universelt utformet nærscole 2030» ble utformet i 2018 som en plan for å sikre universell utforming av alle grunnskoler innen 2030. Forslagene til virkemidler var firdelt. En kombinasjon av juridiske, økonomiske, pedagogiske og organisatoriske virkemidler ble foreslått. Planlagt startpunkt var 2019 med estimert måloppnåelse innen 2030.

Veikartet innebar en systematikk som ennå ikke er fulgt opp. Regjeringen legger nå til grunn en målsetning om full universell utforming innen 2035. Dersom dette skal bli en realitet mener SAFO at Veikartets systematikk må følges opp. Selv om det finnes noen oversikter som kartlegger tilgjengelighet mangler fremdeles full oversikt over status. En fullstendig kartlegging bør basere seg på felles og standardisert mal over hva som er universell utforming i skolen¹. Dette er første steg på veien mot universell utforming.

For å sikre nødvendig kommunal prioritering og tilstrekkelig økonomi, må både juridiske og økonomiske virkemidler foreslått i veikartet, inkluderes.

Kapittel 225 – SAFO sine forslag til Tiltak for universell utforming

SAFO ber regjeringen sikre at alle landets grunn- og videregående skoler blir universelt utformet gjennom en kombinasjon av krav og økonomiske virkemidler:

- Regjeringen bør varsle at den vil bruke hjemlene i plan- og bygningsloven til å fastsette krav om at norske grunn- og videregående skoler skal være universelt utformet innen 31. desember 2035.
- Regjeringen bør fremme forslag om gjenåpning av rentekompensasjonsordningen for skolebygg og svømmeanlegg, med universell utforming som absolutt krav for tildeling, samt gjøre tilgjengelig tilskudd for undersøkelse av tilstanden i den enkelte kommune.
- Regjeringen bør fremme forslag om øremerkede prosjektmidler til oppgradering av grunnskoler på bakgrunn av planer og søknader fra interesserte kommuner.

INKLUDERENDE NÆRSKOLE – CRPD artikkel 24 – Statsbudsjettet kap. 226

Funksjonshemmedes menneskerettigheter (CRPD) artikkel 24, sier at man skal «sikre et inkluderende utdanningssystem på alle nivåer».

Komiteen for funksjonshemmedes menneskerettigheter påpeker at det er segregering av funksjonshemmede når undervisningen av funksjonshemmede elever og studenter finner sted i egne lokaler som er utformet eller brukt for å ta imot mennesker med en eller flere funksjonsnedsettelse, atskilt fra andre uten funksjonsnedsettelse².

¹ TEK 17 (Byggteknisk forskrift), Norsk Standard NS 1101-1 (spesifikk mal for uu av bygninger åpne for publikum, SINTEF Byggforsk kunnskapssystemer – Universell utforming av skolebygninger, Farger og kontrast – Universell utforming AS

² Segregering – en praksis der forskjellige grupper i samfunnet, f.eks. forskjellige raser, religioner, sosioøkonomisk status eller funksjonshemmede og ikke-funksjonshemmede, blir holdt adskilt fra hverandre.

Om inkludering sier komiteen, at hele systemet, med innhold, undervisningsmetoder, tilnæringsmåter, strukturer og strategier må utformes på en måte som bidrar til at man kan overvinne barrierer og sørge for at det aktuelle alderstrinnet får undervisning der likeverd og deltakelse er i sentrum – i omgivelser som best ivaretar behov og preferanser.

I dag er situasjonen i grunnskolen følgende:

- Tre av fire timer med spesialundervisning i grunnskolen utføres av assistenter og ikke av lærerutdannede lærere
- Antall barn i spesialskoler øker, Tall for 2024 viser at antall barneskoleelever i spesialskole og spesialavdeling har økt med hele 40% de siste ti årene, fra 1928 barneskoleelever i 2014 til 2697 i 2024.
- Antall elever i grunnskolen som er plassert på «faste avdelinger for tilrettelagt opplæring» er 5042.
- Det er mer enn dobbelt så mange gutter enn jenter utenfor den ordinære skolen. I 2024 var det 3415 gutter, og 1627 jenter i spesialavdelinger og spesialskoler. Stadig flere barneskoleelever går på spesialskole
- Tre ganger så mange elever får spesialundervisning på 10. trinn som på 1.trinn, og over halvparten av disse har 190 timer eller mer.
- Statsforvalternes tilsyn i 2024 avdekket at 70% av skolene som ble undersøkt (100 skoler i 40 kommuner) ikke oppfylte lærernormen i grunnskolen³
- I 2024 ble det gjennomført syv tilsyn med individuelt tilrettelagt opplæring. Det ble avdekket 28 brudd på regelverket. Disse omfattet mangler i sakkyndige vurderinger, individuelle opplæringsplaner og gjennomføringen av undervisningen.

I SAFO opplever vi et stadig større press fra kommuner som ønsker spesialløsninger. Mantra i kommunene blir ofte at det er vanskelig å inkludere i ordinærskolen. Kommunene ønsker effektivitet og foreldrene ønsker kvalitet. Effektivitet i skolen gir seg utslag i flest mulig elever pr. voksen. Da er mulighetene til å bidra med tilpasset og inkluderende opplæring begrenset. Løsningen blir spesialskoler, spesialklasser og spesialgrupper. Elever og foreldre lokkes med at kunnskap og omfang av lærerressurser er bedre i spesialskolen, og utslitte foreldre lar seg overtale. Hva som slett ikke kommuniseres er at kommunenes salgsargumenter for spesialavdelingene/ spesialskolen ikke alltid stemmer. Elevene møtes med lite ambisjoner og utilfredsstillende tilrettelegging.

³ <https://www.udir.no/regelverk-og-tilsyn/tilsyn/oppsummering-av-tilsyn/statsforvalternes-tilsynsaktivitet-i-2024/opplaringsområdet/#larernorm>

Det som imidlertid viser seg å ha god effekt er skoler som arbeider suksessivt med satsning på nok voksenressurser, og inkluderende undervisning ved hjelp av gode pedagogiske metoder. Et slikt fokus gir god skåre både sosialt og faglig.

Kapittel 226 – SAFO sine forslag til Tiltak for en inkluderende grunnskole

SAFO ber regjeringen sikre at alle landets grunn- og videregående skoler legger til rette for en inkluderende skole i pakt med CRPD artikkel 24 gjennom en kombinasjon av tilsyn, sanksjonsmuligheter og øremerkede midler

- Regjeringen bør fremme forslag om øremerking av midler til utvidet bruk av tilsyn med et spesielt fokus på inkludering i ordinærskolen samt større grad av tilsyn med spesialskolene knyttet til innhold og kvalitet i opplæringen.
- Regjeringen bør fremme forslag om sanksjonsmuligheter for statsforvalteren når kommunene ikke følger opp pålegg om inkluderende fellesskole.
- Regjeringen bør fremme forslag om øremerkede prosjektmidler til kommuner og fylkeskommuner med en målsetning om å bedre inkluderingen i fellesskolen ved hjelp av mer personalressurser og pedagogisk og spesialpedagogisk kompetanseheving.

Med vennlig hilsen

Samarbeidsforumet av funksjonshemmedes organisasjoner

Angstforeningen

